

УДК 737.13 : 904 : 069.013 (477.74)

**ОСМАНСЬКІ ДИРХЕМИ, ОНЛИКИ ТА БЕШЛИКИ
У КОЛЕКЦІЇ ОДЕСЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО МУЗЕЮ***Дмитро Янов*Одеський Археологічний музей НАН України
Україна, 65026, м. Одеса, вул. Ланжеронівська, 4
e-mail: orthogarry@ukr.net

Основним срібним номіналом в Османській імперії впродовж XIV-XVII ст. було акче. Але на відміну від акче, кратні срібні номінали по відношенню до акче (дирхеми, онлики, бешлики, медіні) були набагато менше досліджені, і в нумізмічній літературі низка питань, пов'язаних з цими номіналами, такі як їх метрологічна система [1, с. 63] та ін., досі залишаються дискусійними. Публікація окремих колекцій може бути корисною для подальших досліджень з метрології даних номіналів і каталогізації їх типів. Крім того, дослідження участі монет цієї категорії у регіональному грошовому обігу можливо лише на основі даних про топографію їх знахідок. Нажаль, місця знахідок монет, представлених у нашому списку, невідомі, а отже вони не можуть використовуватися як джерело дослідження грошового обігу. Попри це, можна зробити припущення, що ці монети були знайдені на території Пруто-Дністровського межиріччя, оскільки окрім акче, які безсумнівно домінували серед османських монет, впродовж відносно невеликого періоду з кінця XVI до середини XVII ст. срібні османські монети більших номіналів (за винятком медіні-пара, які пізніше стануть масовими випусками) також використовувалися у грошовому обігу цього регіону.

Метою даної статті є атрибуція та введення до наукового обігу османських монет, які відносяться до таких номіналів, як дирхем, онлик і бешлик, які зберігаються у колекції Одеського Археологічного музею НАН України (надалі – ОАМ), а також розгляд деяких питань, пов'язаних з їх обігом у Пруто-Дністровському межиріччі.

Загалом стара колекція східних монет ОАМ (зібрана до Другої світової війни) у переважній більшості не ідентифікована, а старі інвентарні номери були втрачені. Після проведення атрибуції цих монет можна зіставити отримані дані з каталогом східних монет ОАМ (на той час музею Одеського Імператорського товариства історії та старожитностей), опублікованим О. Блау у 1876 р. [2]. Проте оскільки з того

часу колекція ще поповнювалася новими монетами, а під час Другої світової війни частина колекції була втрачена, то ми не можемо переконливо стверджувати, що монети, представлені у нашому списку, були опубліковані у каталозі Блау. Так, можна припустити, що №№ 2 і 3 з нашого списку відповідають №№ 726 та 727 каталогу Блау [2, с. 48-49], а № 4 або № 6 відповідає № 729 [2, с. 49]. Нажаль, у каталозі Блау відсутні діаметр і вага монет та деякі деталі в описі їх типів, що б допомогло точніше встановити відповідності. Впевнено можна казати лише про онлик Мустафи I (№ 5), який співпадає за описом № 730 у каталозі Блау, оскільки особливістю цієї монети є подвійний удар [2, с. 49]. Таким чином, більшість монет представлених у нашому списку, публікуються вперше.

Монети, які прийнято називати у нумізмічній літературі «дирхемами», відомі у письмових джерелах як «шахі», а починаючи з правління Мурада III (1574-1595 pp.) – як «падишахі», карбувалися у східних володіннях Османської імперії – у східній Анатолії, на Близькому Сході та Закавказзі, – які були приєднані у результаті низки кампаній за правління Селіма I (1512-1520 pp.), Сулеймана I (1520-1566 pp.) та Мурада III. На цих територіях був збережений місцевий грошовий стандарт, який відрізнявся від османського, в основі якого було менше за вагою акче. Дирхеми карбувалися з часів Сулеймана I, проте деякі дослідники вважають, що їх почали карбувати ще при Селімі I – у 1513 або 1515/1516 pp. Вага цих монет спочатку становила 4,6-4,7 г, проте згодом вона поступово зменшувалася [3, с. 133-137]. На територіях, які були захоплені у держави Мамлюків, османи карбували срібні монети меншої ваги – медіні, які спочатку важили бл. 1,224 г. [4, с. 65].

Внаслідок знецінення срібла після революції цін в Європі, а також тривалих військових кампаній проти Габсбургів і Сефевідів, які виснажували казну Османської імперії, у 1584-1586 pp. Мурад III проводить девальвацію ак-

че: вага монети була скорочена з 0,681 до 0,384 г. [3, с. 130]. Це призвело до тривалої фінансової кризи. В умовах знецінення акче, на ринку виникла потреба у срібній монеті більшої ваги, яка компенсувалася в основному європейською монетою – талярами та більш дрібними номіналами. Такі умови були сприятливі і для поширення османських дирхемів, хоча їх вага також поступово знижувалася і в цей період становила у середньому 2,10-3,85 г [1, с. 63], а за вартістю 1 дирхем дорівнював 8 акче [3, с. 134]. Втім, дирхеми не витримували конкуренцію з європейськими монетами, які у цей час заповнили османський ринок.

За законом Грешема-Коперника, нові знецінені акче витіснили з обігу дирхеми та більші за вагою старі випуски акче, що ілюструють знахідки скарбів. Особливо багато знахідок дирхемів відомі у Мунтенії (південно-східна Румунія), на території колишнього князівства Валахія. У цьому регіоні зафіксовані й окремі знахідки дирхемів, серед яких були наявні фальшиві монети. Переважна більшість цих дирхемів відноситься до періоду правління Мурада III, хоча зустрічаються і попередні випуски – періоду правління Сулеймана I та Селіма II (1566-1574 рр.). На території Молдавського князівства знахідок дирхемів зафіксовано значно менше [1, с. 64], в основному – на території сучасної румунської Молдови: дирхеми Мурада III відомі у складі скарбу Пеун [1, с. 64, 95], та серед окремих знахідок у Костіші та Байї [1, с. 64, 73]. Один фальшивий дирхем того ж емітенту був знайдений у Сучаві [1, с. 108, 117].

Що стосується Пруто-Дністровського межиріччя, у с. Чокилтень Орхіївського району були знайдені три фальшивих дирхеми – один з невстановленим емітентом, два інших відносяться до правління Мурада III [1, с. 108-109, 117-118]. У складі скарбу із с. Буджак відомі чотири медні XVI ст., одне з яких – фальшиве [5, с. 97, 100].

Також знахідки дирхемів у Пруто-Дністров'ї відомі на територіях, які були підконтрольні не васальному Молдавському князівству, а безпосередньо османській адміністрації Сілістрійсько-Очаківського еялету. До цих знахідок відноситься фальшивий дирхем Селіма II у Білгороді-Дністровському (Аккермані) [6, с. 93]. Крім того, А.С. Бойко-Гагарін опублікував чотири фальшивих дирхеми Мурада III: один був знайдений у с. Старокозаче Білгород-Дністровського р-ну Одеської обл. (визначений автором як 5 пара) [7, с. 108, 110, № 11], місця знахідок інших трьох – невідомі [7, с. 101, 108-110, №№ 9-10, 12], але вірогідно вони бу-

ли знайдені у Північному Причорномор'ї.

У таких умовах збільшення попиту на більш якісні срібні монети, Османська імперія стала вимагати використовувати їх при сплаті податків. У 1588/1589 р. данина Османській імперії, яку сплатило князівство Валахія, була майже повністю (на 93,76%) сплачена у дирхемах. Данина Молдавського князівства у цей же рік була сплачена на 36,3% дирхемами. Крім того, у зв'язку зі знеціненням акче, Порта запровадила податок на «відновлення імперської монети» (*akçe-i tashih-i sikke-i humayun*), який був виплачений у 1586, 1587 та 1588 рр. князівствами Валахія та Молдавія повністю в дирхемах [3, с. 134].

Дослідники виділяють два етапи потрапляння дирхемів на територію північніше від Дунаю. Перший – після девальвації акче 1584-1586 рр., коли, як було згадано вище, дирхеми складають значну частку Дунайських князівств при виплаті данини Османській імперії, та другий – з 1593-1594 рр., коли у зв'язку з початком нової війни з Габсбургами, у західні володіння імперії переходять війська зі східних кордонів, які приносять з собою дирхеми, а також акче, карбовані на східних монетних дворах. Втім, Б. Мурджеску не погоджується з виділенням другого етапу надходження дирхемів [1, с. 64].

Румунський дослідник М. Максим, посилаючись на дані Х. Сахілліоглу, стверджує, що для підтримки акче, яке все більше програвало дирхемам, в Османській імперії з 1590 по 1600 рр. була запроваджена тимчасова заборона на дирхеми, а в 1606-1615 рр. був запроваджений примусовий занижений курс у 5 акче за 1 дирхем [3, с. 136-137, 152, прим. 108].

Осман II (1618-1622 рр.) у 1028 р. хіджри (1618/19 р.) за зразком дирхемів запровадив онлик (або онлук) – монету, вартістю в 10 акче (що видно з її назви: *on* з тур. – десять), яка карбувалася не тільки на східних монетних дворах, як у випадку з дирхемами, але і на столичному монетному дворі – Костянтинії [8, с. 66-67; 9, с. 1530]. За часів правління Мурада IV (1623-1640 рр.) у Костянтинії почалося короткочасне карбування фракції онлика – бешлика, вартістю у 5 акче (*beş* з тур. – п'ять), яке було продовжене при Ібрагімі (1640-1648 рр.) [8, с. 66-67], хоча на східних монетних дворах бешлики почали карбуватися ще при Ахмеді I (1603-1617 рр.) [7, с. 108, 111, № 13; 10, с. 44].

У скарбах першої половини XVII ст. на території Румунії ще трапляються дирхеми старих випусків, але вже у значно меншій кількості, ніж у кінці XVI ст. [11, с. 176]. Оскільки у XVII ст.

фінансова криза в Османській імперії поглиблювалася, знахідки акче цього періоду відомі у значно меншій кількості у порівнянні з випусками попереднього століття; якщо у XVI ст. акче посідали одну з провідних ролей у грошовому обігу васальних князівств Валахії та Молдови, то у XVII ст. їх основний ареал обігу головним чином скоротився тільки до тих територій, які перебували під безпосереднім підпорядкуванням османській адміністрації. Те ж саме стосується онликів і бешликів нових випусків першої половини XVII ст. Нам поки невідомі випадки знахідок монет цих номіналів у комплексах, на відміну від випусків дирхемів останньої чверті XVI ст. (можливо, такі знахідки були у неопублікованих комплексах). Винятком є скарб Налбант з Добруджи, у складі якого були два бешлика Ібрагіма [12, с. 158, № 21]. Серед окремих знахідок відомий бешлик Ібрагіма з Ізмаїлу [13, с. 158, № 21] (Р. Исламов, спираючись на нумізматичні джерела, висунув гіпотезу про відносно пізню дату заснування міста у середині XVII ст. [14, с. 119-121]), бешлики Ахмеда I та Ібрагіма з Нижнього Подністрів'я [10, с. 44] та фальшивого бешлика Ахмеда I з точно невстановленим місцем знахідки (вірогідно територія Північного Причорномор'я) [7, с. 108, 111, № 13].

Хоча онлики ще карбуються при Мехмеді IV (1648-1687 рр.), знахідки монет на території Пруто-Дністровського межиріччя свідчать про те, що у цей період вони вже не надходять до цього регіону, натомість поширюються пара, карбовані за зразком медіні у Місрі (Єгипті) та Костянтинії, вартістю у 3 акче. Карбування онликів було припинено за правління Сулеймана II (1687-1691 рр.), коли вони були замінені новим великим номіналом, відомим під назвою куруш або піастр, вартість якого дорівнювала 40 пара або 120 акче [3, с. 137].

Таким чином, попри те, що дирхеми карбувалися на східних монетних дворах Османської імперії ще з першої половини XVI ст., вони потрапили до Карпато-Дунайського регіону лише після девальвації акче у 1584-1586 рр. у зв'язку зі все більш зростаючою потребою ринку у більшій за вагою срібній монеті. Найбільшу кількість їх знахідок зафіксовано у південній Румунії, хоча дирхеми приймали певну роль у грошову обігу Пруто-Дністровського межиріччя. Таке поширення було досить короткотривалим і нові випуски онликів, які карбувалися за зразком дирхемів, та їх фракцій – бешликів першої половини XVII ст. вже були не такими поширеними, оскільки значно поступалися європейським срібним монетам. Топографія

знахідок свідчить про те, що основний ареал їх обігу у Пруто-Дністровському межиріччі скоротився до територій у Нижньому Подунав'ї та Нижньому Подністрів'ї, які були підпорядковані османській адміністрації Сілістрійсько-Очаківського еялету. Оскільки монети з нашого списку представлені головним чином випусками XVII ст., то можна зробити припущення, що вони могли бути знайденими саме у цих регіонах. Проте, нажалі, за відсутністю інформації про їх місцезнаходження, ми не можемо вважати це припущення безсумнівним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Boldureanu A. Moneda Otomană în Moldova în perioada 1512-1603 / A. Boldureanu; Acad. de Științe a Moldovei, Muz. Naț. de Istorie a Moldovei. – Chișinău: Bons Offices SRL, 2013. – 192 p.
2. Blau O. Die orientalischen münzen des museums der Kaiserlichen Historisch-Archäologischen Gesellschaft zu Odessa. Восточные монеты музея Императорского общества истории и древностей в Одессе / O. Blau. – Odessa: Druck von P. Franzow, 1876. – 94 s.
3. Maxim M. O lupta monetară în sec. al XVI-lea: padișahi contra aspru / M. Maxim // Cercetări numismatice / sub red. F. Georgescu, O. Iliescu, C. Știrbu. – București: Muzeul Național de Istorie, 1983. – Vol. V. – P. 133-137.
4. Tezaure din muzeele orașului Chișinău. Secolele XVI-XVII / V.M. Butnariu, E. Nicolae, A. Bolureanu și alt; coord. V.M. Butnariu. – Chișinău: Editura Universitat, 1994. – 130 p.
5. Кривенко А.В. Бужакский клад: предварительные результаты исследования / А.В. Кривенко, С. Сречкович // I Международная научная конференция «РАСМИР: Восточная нумизматика»: сб. науч. тр., Одесса, 29-31 июля 2011 / под ред. И. Пагава, В. Безпалько. – К.: Альфа Реклама, 2013. – С. 96-104.
6. Янов Д.М. Срібні та золоті ісламські монети в колекції Білгород-Дністровського краєзнавчого музею / Д.М. Янов // Археологія. – 2016. – № 1. – С. 89-96.
7. Бойко-Гагарин А.С. Фальшивые монеты Османской империи XV-XIX веков в Северном Причерноморье / А.С. Бойко-Гагарин // Дриновський збірник / гол. ред. Страшнюк С.Ю. – Харків – Софія: Видавництво БАН ім. проф. М. Дринова, 2015. – Т. VII. – С. 95-115.
8. Album S. Checklist of Islamic coins / S. Album; 2nd edition. – Santa Rosa, 1998. – 151 p.
9. Damali A. Osmanli sikkeleri tarihi. History of Ottoman coins / A. Damali – Istanbul: Nilüfer Damali Education, Culture and Environment Foundation, 2011. – Vol. 5. – 420 p.
10. История Приднестровья в денежных знаках / Автор-сост. А.В. Кривенко. – Бендеры: Полиграфист, 2013. – 128 с.
11. Vițu A. Un tezaur monetar din secolele XVI-XVII, descoperit la Viișoara, Teleorman / A. Vițu, E. Păunescu // Simpozion de Numismatică dedicat împlinirii a patru secole de la prima Unire a românilor sub Mihai Voievod Viteazul: comunicări, studii și note, Chișinău, 28-30 mai 2000 / red. respons. E. Nicolae. – București: Editura Enciclopedică, 2001. – P. 169-194.
12. Maxim M. Un tezaur Otoman din secolul al XVII-lea descoperit la Nalbant, jud. Tulcea / M. Maxim // Cercetări numismatice / red. respons. E. Oberländer-Târnoaveanu. – București: Muzeul Național de Istorie, 1996. – Vol. VII. – P. 199-208.
13. Добролюбський А.О. Знахідки монет другої половини XIV – початку XIX ст. на території Ізмаїла (за матеріалами колекції Ізмаїльського історико-краєзнавчого музею Придунав'я) / А.О. Добролюбський, Д.М. Янов // Записки історичного факультету ОНУ ім. І.І. Мечникова / гол. ред. В.Г. Кушнір. – Одеса: «Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова», 2013. – Вип. 24. – С. 153-162.
14. Исламов Р. Основание и развитие города Измаила в свете нумизматических находок / Р. Исламов // Восточная нумизматика в Украине: сб. публикаций / под ред. К. К. Хромова. – К.: Изд. «Логос», 2013. – Ч. III. Улус Джучи, Крымское ханство и сопредельные государства в XIII-XVIII вв. – С. 114-122.
15. Lane-Poole S. Catalogue of Oriental Coins in the British Mu-

Янов Дмитро Османські дирхеми, онлики та бешлики у колекції Одеського Археологічного музею

У статті представлені дирхеми, онлики та бешлики – османські монети, які відносяться до номіналів, кратних по відношенню до акче (основна османська срібна монета), з колекції Одеського Археологічного музею. Оскільки місця знахідок цих монет невідомі, проте вони вірогідно були знайдені на території Пруто-Дністровського межиріччя, розглянуті деякі питання, пов'язані з обігом монет цих номіналів у даному регіоні: надходження дирхемів до території на північ від Дунаю внаслідок знецінення акче у 1584-1586 рр., впровадження онликів і бешликів у першій чверті XVII ст., та особливості основного ареалу їх обігу наприкінці XVI ст. та в першій половині XVII ст.

Ключові слова: османські монети, акче, дирхем, онлик, бешлик, грошовий обіг, Пруто-Дністровське межиріччя

Янов Дмитрий Османские дирхемы, онлыки и бешлыки в коллекции Одесского Археологического музея

В статье представлены дирхемы, онлыки и бешлыки – османские монеты, которые относятся к номиналам, кратным по отношению к акче (основная османская серебряная монета), из коллекции Одесского Археологического музея. Поскольку места находок этих монет неизвестны, однако они вероятно были найдены на территории Пруто-Днестровского междуречья, рассмотрены некоторые вопросы, связанные с обращением монет этих номиналов в данном регионе: поступление дирхемов на территорию к северу от Дуная вследствие обесценивания акче в 1584-1586 гг., внедрение онлыков и бешлыков в первой четверти XVII в., и особенности ареала их обращения в конце XVI в. и в первой половине XVII в.

Ключевые слова: османские монеты, акче, дирхем, онлык, бешлык, денежное обращение, Пруто-Днестровское междуречье

Yanov Dmytro The Ottoman dirhems, onluks and beshliks in the collection of Odesa Archaeological museum

The Ottoman coins of multiple denominations of akche (basic Ottoman silver currency), called dirhems, onluks and beshliks, from the collection of Odesa Archaeological museum, are introduced in this article. The places where these coins were discovered are unknown. However, as far as they were presumably discovered somewhere in the territory between Prut and Dnister rivers, some issues concerned the circulation of these denominations in this region are examined. The dirhems, known in written sources as shahi or padishahi, were minted in the eastern provinces of the Ottoman Empire, annexed by the Ottomans as a result of the conquests of Selim I (1512-1520), Suleiman I (1520-1566) and Murad III (1574-1595). Dirhems were minted according to the local weight standards, which differed from the Ottoman ones, based on akche. Although this denomination was introduced during Selim I's or Suleiman I's reign, they started to penetrate to the north of Danube river only after the debasement of akche in 1584-1586. This debasement caused the need of the larger silver currency on the market. The discoveries of dirhems, mainly issued during Murad III's reign, both as part of the hoards and as separate findings, are known in quite large amount in south Romania, and in fewer amounts – in Moldavia and in the territories of northwestern Black sea area that were under the Ottoman administration.

Osman II (1618-1622) started to issue onluks – the denomination, patterned after dirhem, which was equal to 10 akche. However, while the dirhems of 16th c. were issued only on the eastern mints, the onluks were issued on the eastern mints as well as on the capital mint Kostantiniya. The fraction denomination, called beshlik, equal to 5 akche, has been issued on the eastern mints since Ahmed I's reign (1601-1617) and on the Kostantiniya mint – since Murad IV's reign (1623-1640). Unlike the dirhems of 16th c., the onluks and beshliks of the first half of 17th c. were not so widespread, and their main area of circulation was limited to the territories under control of Ottoman administration of Silistra-Ochakov Eyaleti. On the basis of known discoveries, we can make an assumption, that the coins from the collection of Odesa Archaeological museum, represented in this article, could be discovered in the area of Lower Dnister or Lower Danube rivers.

Keywords: Ottoman coins, akche, dirhem, onluk, beshlik, monetary circulation, the territory between Prut and Dnister rivers

* * *

СПИСОК ТА ОПИС МОНЕТ**Мурад III (1574-1595 рр.)**

Халеб

Аверс: سلطان مراد بن سلطان سليم شاه عز نصره (Султан Мурад, син султана Селіма, шах. Нехай прославиться його перемогою).

Реверс: в центрі в круглому картуші – ضرب حلب (карбування Халеба),

навколо: ٩٨٢ سنة و سلطانه و ملكه و (нехай Аллах подовжить його правління та султанат, рік 982).

Дата сходження на престол Мурада III – 982 р. хіджри (1574 р.), розташована над словом سنة (рік) [15, с. 93, №№ 243-244].

1. Дирхем (AR), 3,27 г, 20,9-20,4 мм, пробита. ОАМ інв. № 32567.

Осман II (1618-1622 рр.)

Костантинія

Аверс: в центрі в круглому картуші – عثمان (Осман), напис навколо – ١٠٢٧ سنة قطنطنية ضرب عز نصره (султан, син Ахмеда, хан. Нехай прославиться його перемогою. Карбування Костантинії, рік 1027). Дата розташована над назвою монетного двору.

Реверс: سلطان البرين و خاقان البحرين سلطان بن سلطان (Султан двох материків та хакан двох морів. Султан, син султана) [15, с. 116, № 309].

2. Онлик (AR), 3,23 г, 14,3-18 мм. ОАМ інв. № 31839.
3. Онлик (AR), 3,02 г, 19,5-20,6 мм. ОАМ інв. № 33322.

Мустафа I, 2-е правління (1622-1623 рр.)

Костантинія

Аверс: в центрі в круглому картуші – مصطفى بن ١٠٣١ (Мустафа, син... 1031), напис навколо – قطنطينية ضرب سلطان محمد خان (султана Мехмеда, хан. Карбування Костантинії).

- Реверс: як у попереднього типу [15; 119, №№ 319-322].
4. Онлик (AR), 2,67 г, 17-17,5 мм. ОАМ інв. № 31736.
5. Онлик (AR), 2,60 г, 15,7-16,3 мм, подвійний удар. ОАМ інв. № 33013.
6. Онлик (AR), 2,73 г, 16,7-17,8 мм. ОАМ інв. № 33019.

Мурад IV (1623-1640 рр.)

Костантинія

Аверс: в центрі в шестикутному картуші – سلطان مراد بن ١٠٣٢ (султан Мурад, син), напис навколо – قطنطينية ضرب احمد خان (султана Ахмеда, хан. Карбування Костантинії. 1032). Дата розташована над словом ضرب (карбування).

- Реверс: як у попереднього типу.
7. Бешлик (AR), 1,50 г, 11,6-13 мм. ОАМ інв. № 33389.

Костантинія, 1033 р. хіджри

Аверс: напис у тугрі: سلطان مراد بن احمد خان (Султан Мурад, син Ахмеда, хан). Слово بن (син) вірогідно розташоване над тугрою.

Реверс: в центрі в фігурному картуші – ضرب (карбування), зверху – خلد ملكه (нехай подовжиться його правління), знизу قطنطينية ١٠٣٣ (Костантинія, 1033). Дата карбування монети (а не дата сходження на престол, як зазвичай) – 1033 р. хіджри (1623/24 р.), розташована під назвою монетного двору.

8. Бешлик (AR), 1,18 г, 14-16 мм. ОАМ інв. № 32570.
Костантинія, дата стерта
Аверс: як у попереднього типу
Реверс: як у попереднього типу, тільки дата не збереглася [15, с. 122, №№ 330-331].
9. Бешлик (AR), 1,14 г, 13,9-17 мм. ОАМ інв. № 33354.

Ібрагім (1640-1648 рр.)

Костантинія

Аверс: напис в тугрі: سلطان ابراهيم (بن) احمد خان (Султан Ібрагім, (син) Ахмеда, хан). Над тугрою – візерунок.

Реверс: як у попереднього типу, тільки внизу дата сходження на престол Ібрагіма – ١٠٤٩ (1049) [15, с. 128, №№ 348-350].

10. Бешлик (AR), 1,54 г, 16,2-16,6 мм. ОАМ інв. № 33082.
11. Бешлик (AR), 1,53 г, 16,5-17 мм. ОАМ інв. № 33379.

Амід

Аверс: як у попереднього типу.

Реверс: як у попереднього типу, тільки назва монетного двору – اميد (Амід).

12. Бешлик (AR), 1,46 г, 19,4-20,5 мм, з отворами та сколом на гурті. ОАМ інв. № 31728.

Рецензенти:

Симоненко О.В., д.і.н., професор

Смирнов І.О., к.і.н., доцент

Надійшла до редакції 21.08.2016 р.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

